

**ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ
ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
8-6-2011**

A1.

Γιατί κανείς δεν τιμωρεί αυτούς που αδικούν έχοντας το νου σ' αυτό και εξαιτίας αυτού, δηλαδή εξαιτίας του ότι κάποιος αδίκησε, εκτός αν κάποιος εκδικείται ασυλλόγιστα, όπως ακριβώς ένα θηρίο· κι αυτός που επιχειρεί να τιμωρεί σύμφωνα με τη λογική, δεν παίρνει εκδίκηση για το αδίκημα που έχει διαπραχθεί – γιατί αυτό που διαπράχθηκε δε θα μπορούσε βέβαια να το κάνει να μην έχει γίνει – αλλά για το μέλλον, δηλαδή για να μην αδικήσει ξανά ούτε αυτός ο ίδιος που αδίκησε ούτε κανένας άλλος, που είδε ότι αυτός τιμωρήθηκε· και αφού κάνει τέτοιες σκέψεις, πιστεύει ότι είναι δυνατόν να διδαχθεί η αρετή· βέβαια τιμωρεί για να αποτραπεί η επανάληψη της αδικίας. Αυτή, λοιπόν, τη γνώμη έχουν όλοι· όσοι ακριβώς επιβάλλουν ποινές και στην ιδιωτική και στη δημόσια ζωή. Και τιμωρούν για εκδίκηση και για σωφρονισμό· όποιους νομίζουν ότι αδικούν και οι άλλοι άνθρωποι και προπαντός οι Αθηναίοι, οι συμπολίτες σου· επομένως, σύμφωνα με αυτές τις σκέψεις, και οι Αθηναίοι είναι από αυτούς που πιστεύουν ότι η αρετή μπορεί να αποκτηθεί και να διδαχθεί.

B1.

Το «κολάζειν» (η τιμωρία) χρησιμοποιείται στο κείμενο από τον Πρωταγόρα με τη σημασία της έλλογης τιμωρίας, η οποία δεν έχει στόχο την ακύρωση ή τη θεραπεία του αδικήματος που έχει διαπραχθεί στο παρελθόν, αφού αυτή είναι αδύνατη. Έτσι ο στόχος αφορά μόνο το μέλλον, και είναι διττός, δηλαδή η έλλογη τιμωρία αποσκοπεί στο σωφρονισμό εκείνου που έχει διαπράξει την αδικία και στον παραδειγματισμό των άλλων. Ο Πρωταγόρας λοιπόν απορρίπτει ως κίνητρο της ποινής την ανταπόδοση. Βέβαια, αυτό είναι αντίθετο με την κοινή αντίληψη της εποχής του, για την οποία η τιμωρία ήταν αλληλένδετη με την εκδίκηση και με την ικανοποίηση του ίδιου του παθόντος. Με αυτό το συλλογισμό ο Πρωταγόρας καταλήγει στο συμπέρασμα: εφόσον κάποιος χρησιμοποιεί την τιμωρία με το πνεύμα του σωφρονισμού και του παραδειγματισμού, δηλαδή εφόσον τη θεωρεί στοιχείο αποτρεπτικό μελλοντικής αδικίας, αυτό σημαίνει πως πιστεύει ότι η αρετή είναι διδακτή. Μπορεί κανείς να βελτιωθεί αποβάλλοντας την αδικία και να στραφεί στην αρετή αποκτώντας μερίδιο σ' αυτήν, κάτω από την επίδραση της ποινής.

B2.

Ο Πρωταγόρας χρησιμοποιεί τη φράση «εκδικείται ασυλλόγιστα όπως ένα θηρίο» για να δώσει έμφαση στη διαφορά μεταξύ τιμωρίας και εκδίκησης. Η σημαντικότερη διαφορά τους είναι ότι ενώ η εκδίκηση κινητοποιείται και αποβλέπει στην ικανοποίηση των συναισθημάτων του αδικηθέντος, η τιμωρία στηρίζεται μόνο στο λόγο, τη λογική, και στοχεύει στο σωφρονισμό του αδικήσαντος και τον παραδειγματισμό των άλλων. Για να δώσει πιο έντονη την εικόνα αυτής της διαφοράς, ο Πρωταγόρας χρησιμοποιεί μια παρομοίωση, παρουσιάζοντας τον άνθρωπο που εκδικείται σαν ένα άγριο θηρίο. Εκεί φαίνεται και η βασική λειτουργία του λόγου, ο οποίος ξεχωρίζει τον άνθρωπο από τα ζώα. Με τη λέξη *λόγος* εννοούμε: α) τον έναρθρο λόγο και β) τη διάνοια, τη σκέψη που εκφράζεται με τον έναρθρο λόγο, την ομιλία, το λογικό, τον ορθό λόγο. Ο Πρωταγόρας λοιπόν, αποδίδει την αντεκδίκηση ως κίνητρο στα θηρία, αφού δεν αρμόζει σε ανθρώπους που ζουν σε οργανωμένες κοινωνίες να εκδικούνται παρασυρμένοι από αρνητικά συναισθήματα ή προσωπικές εμπάθειες. Τα έλλογα όντα έχουν την ικανότητα να συλλαμβάνουν, να επεξεργάζονται και να διατυπώνουν ανώτερες έννοιες, όπως το καλό και το κακό, το δίκαιο και το άδικο και χάρη σ' αυτή τους την ιδιότητα είναι τα μόνα πλάσματα που μπορούν να συγκροτήσουν οργανωμένες κοινωνίες. Αυτή την άποψη έχει εκφράσει και ο Αριστοτέλης στα Πολιτικά του.

B3.

Όταν οι πολίτες συμπληρώνουν τα 18 τους χρόνια, η πόλη είναι αυτή που αναλαμβάνει την εκπαίδευσή τους, όχι όμως με τη μορφή διδασκαλίας, αλλά με την καθοδήγηση και τη θέσπιση ορίων. Η πολιτεία επισφραγίζει την αγωγή των νέων, η οποία με τους νόμους της υποχρεώνει όλους τους πολίτες να μαθαίνουν και να ρυθμίζουν τη ζωή τους σύμφωνα με τις επιταγές τους. Ο Πρωταγόρας χρησιμοποιεί και μια παρομοίωση: όπως οι δάσκαλοι της γραφής χαράζουν στην πλάκα ευθείες γραμμές, τις οποίες ο μαθητής ακολουθεί για να μάθει τη γραφή, έτσι και η πολιτεία θέτει τα όρια της συμπεριφοράς των νέων με τη θέσπιση νόμων. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο νόμος για τους αρχαίους ήταν ο ανώτερος δάσκαλος των πολιτών. Σ' αυτόν όφειλαν να υπακούν και οι αρχόμενοι και οι άρχοντες, ενώ ιδανικός πολίτης ήταν αυτός που ξέρει και να διοικεί, αλλά και να πειθαρχεί στο νόμο και στις επιταγές των ανωτέρων του. Συνεπώς, ο ρόλος της πόλης ήταν καταλυτικός στην αγωγή των πολιτών.

B4.

Η απάντηση βρίσκεται στη σελίδα 50 του σχολικού βιβλίου: «Στο μέρος αυτό... σεβασμό προς τις απόψεις του αντιπάλου του».

B5.

θείη / νουθετεί
πραχθέν
ιδών
ἀποτροπῆς
δόξαν
οἴωνται
εἰκότως
ἀποδέχονται
σκυτοτόμου
φαίνεται

Γ1.

Οι Αθηναίοι, επειδή είχαν βρεθεί σε τέτοια συμφορά, ταλαιπωρούνταν, και επειδή πέθαιναν άνθρωποι μέσα (στην πόλη) και η γη έξω καταστρεφόταν. Και μέσα στα βάσανά τους, όπως ήταν φυσικό, θυμήθηκαν και αυτόν εδώ το στίχο, που έλεγαν οι γεροντότεροι ότι τραγουδιόταν κάποτε/παλιότερα: «Θα έρθει πόλεμος Δωρικός, και μαζί μ' αυτόν λοιμός». Και υπήρξε διαφωνία μεταξύ των ανθρώπων ότι στο στίχο δε γινόταν λόγος από τους παλαιούς για λοιμό (επιδημία), αλλά για λιμό (πείνα), και υπερίσχυσε η γνώμη, όπως ήταν φυσικό σύμφωνα με την παρούσα κατάσταση, πως είχε ειπωθεί (η λέξη ήταν) λοιμός· γιατί οι άνθρωποι θυμούνταν ανάλογα μ' αυτά που πάθαιναν. Νομίζω όμως πως αν βέβαια έρθει κάποτε άλλος Δωρικός πόλεμος μετά από αυτόν και τύχει να πέσει πείνα, έτσι (λιμό) θα τον τραγουδήσουν, όπως είναι φυσικό.

Γ2.

περιπεπωκόσι
δηοῖ
κακίοσι / χείροσι
ἀναμνησθειῖν
οἶδε

φάσκουσι(ν)
παλαίτατα
ἔριν
πείσει/η
ξύμβηθι

Γ3α.

ἔνδον: επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου στο θνησκόντων
θνησκόντων: επιρρηματική αιτιολογική μετοχή, γενική απόλυτη (Υ: ἄνθρώπων)
τοῦ ἔπους: αντικείμενο στο ἀνεμνήσθησαν
ὑπό τῶν παλαιῶν: εμπρόθετος προσδιορισμός του ποιητικού αιτίου στο ὀνομάσθαι
τοῦδε: γενική συγκριτική ἀπό το ὕστερος
γενέσθαι: τελικό ἀπαρέμφατο ως υποκείμενο στο ἀπρόσωπο ξυμβῆ

Γ3β.

Ειδική πρόταση: οὗτος εἶπεν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι τοιοῦτω πάθει περιπεσόντες πιέζονται.
Ειδικό ἀπαρέμφατο: οὗτος εἶπεν τοὺς Ἀθηναίους τοιοῦτω πάθει περιπεσόντας πιέζεσθαι.